

Martina Procházková /

Divadlo U stolu

Brno 1988–1991, 1998 – dosud

Brněnské Divadlo U stolu bylo z iniciativy herce, dramaturga a režiséra Františka Derflera založeno na přelomu let 1988/1989 jako společenství přátel, kteří se pokoušeli čelit totalitnímu režimu. Divadlo pro úzký okruh nejbližších ve formě scénického čtení, či inscenování textů zakázaných autorů, bylo jednou z mála možností svobodné tvůrčí realizace. Vůbec první úvahy o vzniku Divadla U stolu se datují do osmdesátých let minulého století, kdy František Derfler pořádal ve svém vlastním bytě diskusní večery na nejrůznější témata.

Název vznikl s ohledem na specifika tzv. bytového divadla: šlo o svěbytnou formu scénického čtení, kdy všichni zúčastnění, účinkující i diváci, seděli u jednoho stolu. Kromě hlavního iniciátora a zakladatele Františka Derflera stáli u zrodu také filozof Josef Šafařík (jehož tvorba významně ovlivnila prvotní dramaturgické směřování divadla), spisovatelé Antonín Přidal a Milan Uhde, herec Jan Vlasák, hudební skladatel Jiří Bulis a výtvarník Rostislav Pospíšil. V roce 1991 přerušilo Divadlo U stolu na sedm let svoji uměleckou činnost. Tu pak začalo pozvolna obnovovat v roce 1997. Právě v tomto období začal s Divadlem U stolu spolupracovat výtvarník a scénograf Milivoj Husák.

V roce 1998 se tato scéna na podnět Petra Oslzlého institucionalizovala jako občanské sdružení zaštiťované Centrem experimentálního divadla. Od této chvíle se již jednalo o divadlo s relativně pravidelným plánovaným působením a s plánovanou (nikoliv však pravidelnou) dramaturgií. V roce 2005 se stalo regulérním souborem Centra experimentálního divadla (vedle divadla Husa na provázku a HaDivadla).

Pro svou uměleckou činnost získalo Divadlo U stolu sklepní prostory v Domě pánů z Fanalu na Zelném trhu, tedy malou intimní scénu, v níž je možné navodit úzký kontakt mezi tvůrci, herci a diváky a vzbudit tak pocit sounáležitosti ústící v porozumění mezi umělcem a publikem. Zdejší osobitá scéna pro necelých sedm desítek diváků vytváří sama o sobě základ pro specifická

scénická řešení téměř všech inscenací. Uzavřený a syrový prostor gotického klenutého „sklepa“ (holé, nenabílené stěny z pálených cihel) navozuje potřebnou atmosféru, a není proto zapotřebí realizovat v tomto divadle žádné nákladné scénografické návrhy.

Každoročně Divadlo U stolu uvede průměrně dvě až tři premiérové inscenace. Hlavní režisérskou osobností je František Derfler, který je autorem výsledné podoby většiny děl tohoto divadla. Některé z inscenací však vznikly pod vedením externích spolupracovníků: např. Milivoje Husáka, Antonína Přídala, Jany Frankové, Maria Buzziho a Jakuba Macečka, Iva Krobot, Ondřeje Elbela.

Od roku 2001 pořádá tato scéna festival *Sklepení*, jenž se opakuje zhruba po dvou až třech letech. Jedná se o několikadenní přehlídku inscenací Divadla U stolu, jejímž cílem je umožnit divákům i odborné kritice navštívit v relativně krátkém časovém úseku představení, která má divadlo na repertoáru, a tím jim poskytnout příležitost ke konfrontaci a kritické reflexi vedoucí k uvědomění si souvislostí a kontinuity tvorby. V rámci těchto přehlídek vydává divadlo sborníky *Sklepení*, v nichž jsou publikovány kritické ohlasy na vlastní jevištní tvorbu Divadla U stolu, ale též sborníky *Texty*, soubory textů shrnující scénáře a komentáře k uvedeným inscenacím.

Kromě vlastních divadelních představení pořádá Divadlo U stolu od roku 2005 každý měsíc jednodenní malířskou či sochařskou výstavu, a to pod názvem *12 hodin pro...* (doplněným vždy jménem daného autora prezentujícího své výtvarné dílo), a od následujícího roku také komorní koncerty *Večer pro...* (opět upřesněné jménem vystupujícího umělce). Jde o setkávání divadla s výtvarnými a hudebními projevy přátel a umělců, kteří se pokoušejí v rovině sobě vlastních výrazových prostředků formulovat motivy blízké filozofii tvůrců samotného Divadla U stolu. Pořady zaměřené na bluesovou tvorbu *Blues U stolu* připravuje v tomto divadle od roku 2009 se svými hosty Rostislav Pospíšil. V květnu 2010 byl zahájen cyklus literárních večerů *Ale báseň je dar...*, který je věnován velkým českým i světovým básníkům.

Od svých počátků až do současnosti si toto divadlo zachovalo určitý status nekomerčnosti. Nejprve prezentovalo Divadlo U stolu především nepravidelné texty zakázaných či nepublikovaných autorů (Šafařík, Havel), v průběhu svého působení přesunuli inscenátoři svou pozornost na pravidelné dramatické texty orientované na základní existenciální témata s výrazným duchovním přesahem (Sofokles, Calderón, Marlowe, Shakespeare). Inscenační styl Divadla U stolu se vyznačuje úsporností scénických prostředků – jejich absence je nahrazována velkou intenzitou herectví a posílením vztahu herec-divák. Inscenace se soustřeďuje pouze kolem několika základních znaků. Z představení je odstraněno vše, co není zcela nezbytné pro jeho provedení. Estetika divadla je

Jan Zrzavý a František Derfler.
Alchymista (Divadlo U stolu, 1999).
 Foto z archivu Divadla U stolu.

založena především na působení dramatického textu. Vedle básníkovy slova se středobodem všech inscenací stává herec a jeho hra. Divadlo U stolu nemá stálý herecký soubor a umělci jsou vždy „najímáni“ pouze na danou inscenaci. Herec je prostředníkem divadelní komunikace, on je tím, kdo skrze postavu zprostředkovává recipientovi dramatický příběh. Skrze něj ožívají ostatní scénické složky, které jsou v Divadle U stolu často jen náznakové a jejich skutečný význam se tedy vyjevuje až skrze hereckou akci. Vzhledem k tomu, že herec se na malé scéně dostává do velmi těsného kontaktu s divákem, jeho herecký projev musí být do značné míry přirozený, plně propracovaný do nejmenších detailů, neboť divák vidí skutečně vše a hrají i ty nejnepatrnější drobnosti. Divadlo U stolu navíc svoji dramaturgii opírá o dramatická díla, v nichž je nejvíce akcentováno sdělované a sdělné slovo, což klade nemalé nároky právě na kultivovaný hlasový projev, především pak na samotný přednes postihující veškeré významové kontexty díla. Mezi dlouholeté herecké spolupracovníky Františka Derflera je nutno zařadit především Ladislava Lakomého, jenž účinkoval ve většině inscenací současného i staršího repertoáru Divadla U stolu, dále např. Viktora Skálu či Helenu Dvořákovou. Ačkoli se toto divadlo snaží kombinovat činoherní projev s dalšími scénickými a výrazovými prvky, jako je např. zpěv, výrazový tanec, živá hudba, využití masek a princip karnevalu, inscenátoři stále kladou největší váhu na básníka a jeho slovo.

Bibliografie:

- DERFLER, František. 2004. *Divadlo U stolu – historie, současnost, perspektivy*. Habilitační práce. Divadelní fakulta Janáčkovy akademie múzických umění v Brně. Brno, 2004.
- FALTÝNEK, Vilém. 2007. *U stolu je už jen odkaz k začátkům* [online]. Rádio Praha-Český rozhlas 7, rubrika Kultura, červenec 2007, [citováno dne 14. 4. 2009]. Dostupné na webové stránce: <<http://www.radio.cz/cz/clanek/93518>>.
- HAVLÍČKOVÁ, Margita. 2006. Divadlo U stolu jako návrat k tradici. In *Sklepení III. Katalog festivalu Divadla U stolu*. Brno: CED, 2006.
- KLEIN, Pavel. 2004. Divadlo U stolu: znovuobnovená moderna. In *Sklepení II. Katalog přehlídky inscenací 2001–2003 Divadla U stolu*. Brno: CED, 2004.
- MLEJNEK, Josef. 2002. Váha shora na nic nedoléhá. *Revue Proglas* [online], 2002, č. 6–7, [citováno dne 17. 4. 2009]. Dostupné na webové stránce: <<http://www.cdk.cz/rp/clanky/74/vaha-shora-na-nic-nedoleha>>.
- OSLZLÝ, Petr. 2001. Divadlo provokující a pokorné. In *Sklepení I. Katalog přehlídky inscenací 1998–2001*. Brno: CED, 2001.
- UHDE, Milan. 2009. Či je ten stůl? *Svět a divadlo*, roč. XX, 2009, č. 1.
- ZÁVODSKÝ, Vít. 2004. Návštěva ve spirituálně zaměřeném Divadle U stolu: Skromné jeviště nabízí nevšední duchovní rozměr. *Kam v Brně*, příloha, roč. 10, 2004, č. 12.
- Sklepení I, Katalog přehlídky inscenací 1998–2001*. Brno: CED, 2001.
- Sklepení II, Katalog přehlídky inscenací 2001–2004 Divadla U stolu*. Brno: CED, 2004.
- Sklepení III, Katalog festivalu Divadla U stolu*. Brno: CED, 2006.
- Sklepení IV, Katalog festivalu Divadla U stolu*. Brno: CED, 2009.
- Texty I., Divadlo U stolu, scéna Centra experimentálního divadla, 1988/89–1998–2003*. Brno: CED, 2003.
- Texty II., Divadlo U stolu, scéna Centra experimentálního divadla, 2003–2006*. Brno: CED, 2006.